

مستطابق

دز سعادتده باب عالی جورانده
داره مخصوصه
محل اداره :

خطار :
مسکونه موافق آثار جدیده مع المنوبینه
قبول او انور
درج ایندیهین آثار اعاده او انور

دیس، فلسفہ، علوم، حقوق، ادبیات و سیاسیات و باظہرک سیاسی و کرم اجتماعی و مدنی احوال و شئون اسلامیدہ بحث ایدر و ہفتہ ذہ بر نشر انور.

صاحب و مؤسسی : ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب	آبونہ بدلی سنہ لکی التی آیلنی	۴۰ غروش	۸۰	۶۰۵	۱۷
تاریخ تأسسی ۱۰ تموز ۳۲۴	ممالک عثمانیہ ایچون روسیہ سائر ممالک اجنبیہ	۳۶۵ روبلہ	۹	۱۷	۸۴
دز سعادتده نسخہ سی ۵۰ پارہ در	قیرلہ دن مقوا بورو ایلہ کوندریلیرسہ سنوی ۲۰ غروش فضلہ آلنیر	۳۲۶	۱ نیسان	۳۲۸	۴ ربيع الاخر
در دنجی جلد	عدد :	۸۴	۴	۳۲۸	۳۲۶

تاریخ اسلامیت

نام مستعاریدہ در قنور « دوزی » نك تركچیه مترجم رسالہ سنہ
فارسی رویہ

۱۳

ینہ دوزی دینیور :

« هر قبیله کندی صنمہ متین بر صورتده مربوط ایدی . زیرا صنم قبیله ایچون بر نوع ملك تشکیل ایدیوردی . راهبر الہلریک ، دها طوغروسی کندیلریک منفعلترینی اللہ « تعالیٰ » نك زبانہ اولہرقا اکثریاصیانت ایدرلردی . قرآنک و مفسرلریک بر صورت عمومیہده نقل ایتدکلی برعات صافدلانہدن ایدیلان استدلال بودر . فقط پیغمبرک ترجمہ حالی یازان اسکی بر محرر بوعاتی ینده کندی ناملریلہ مسیحی بر اراضی اشغال ایدن « خولان » قبیله سنہ حصراً نطف ایدیور . بوعات شوندن عبارت ایدی کہ الہلرہ تخصیص اولونان بوغدای ایله دوه یاورولردن عبارت نذرلر ایکی حصہ یہ تقسیم اولنوردی . بونلردن الہک حصہ سنہ دوشن شی فقرانک و قبیله یہ کلن سیاحین اجنبیہ نك احتیاجلرینی تہوینہ صرف ایدلک لازم ایدی . صنملرہ عائد اولان حصہ ہم نذر اولور ، ہمده راهبرک حفظ واعاشہ لرینہ یاراردی . لکن اگر تصادفاً اللہ « تعالیٰ » صنمک حصہ سنہ دوشن نذرہ نسبتاً دها اینی برنذر آلیرسہ صنمہ ویرمک ایچون اونی « اللہ تعالیٰ » نك الندن آلیرلردی . اوکا کوزل حصہ یرینہ فنا سی ویریلردی . »

بتپرس-تیرک بو حالاری « استعیند بالله » سورہ انعامده مذکور « وجعلوا لله مما ذرأ من الحرث والانعام نصيباً فقسالوا هذا لله بزعمهم وهذا لشركائنا فما كان لشركائهم فلا يصل الى الله وما كان . . . . . » نظم جایلنده بیان بیورلمشدر .

معنای شریفی : مشرکک جناب حقک خلق ایتمش اولدینی حیواناتلہ چارپا حیوانلردن کندیسنہ نصیب تعیین ایتدیلر ، بر مندوری ایکی یہ بولہرک زعم باطلارنجہ بو حصہ باری تعالیٰ یہ ، بودہ الہمہ مزہ مخصوصدر ، دیدیلر . بو صورتلہ تفریقدن صوکرہ الہمہ نك حصہ سی باری تعالیٰ یہ

وصول بولماز ، باری تعالیٰ نك حصہ سی ایسہ آلهیہ واصل اولہ بیلیر . اونلرک ویردکلی حکملر ہپ بویلہ فنا وجاهلانہدر .

(انوارالنزیل) دہ بروجہ آتی توضیح کیفیت اولنمشدر : عرب مشرکلی حرث ونتاجدن (۱) بر مقدار شیء اللہ تعالیٰہ تخصیص ایلہ مسافرلرہ و مساکینہ صرف وانفاق ، دیگر مقدار بر شیء دہ آلهہ باطلہ یہ تخصیصلہ اونی سدنیہ (۲) اهدا واصنامہ قربان ایدرلردی . جناب باری یہ آیردقلمی شیلری ازکی « دھانمالی و دکرلی » کورور لرسہ آلهہ نك حصہ یہ دکشدرلردی ، آلهیہ تخصیص ایتدکلی شیلر نہ قدر قیمتلی اولسہ اونلری دها زیادہ سودکلی ایچون اونی حالی اوزرہ بر اقرلردی .

[جناب حقک خلق ایتدیکی شیلردن معناسہ اولان « مما ذرأ » قول کریمی خالقہ کندی خلقندہ ہیچ بر شئیہ حائز قدرت اولمیان جہاداتی اشریک ، بلکہ ترجیح ایتمکدہ اولمزلدن ناشی مشرکک فرط جہالتلرینی اشعار ایتمکدہدر . « بزعمهم » قیدیلده بو یابدقلمی معاملہلر اونلرک اخراج کردلری اولان باطلیل جملہ سنندن اولوب امر الہی یہ مستند اولمادینی افادہ بیورلمشدر .]

ایشتہ بو نظام شریفدکی « جعلوا » ضمیرنی بیضاوی علی الاطلاق عرب مشرکلرینہ ارجاع ایدیور . بوندن صورت عمومیہده عربلرک بوعاتہ ملازمتلری اکلاشلماز . ایچلرندن برقیلہ نك بومنوال اوزرہ حرکت ایتلمی کفایت ایدر . دیمک ایستزکہ نہ قرآن کریمک ، نہ دہ

[۱] علی الاطلاق حیوان یاوروسی دیمک ایسہده علی الاکثر دوه یاورولری بوتقسیمہ معروض اولوردی .

[۲] خادم معناسہ « سادن » ک جمی . بورادہ تخانہ خدمہ سنندن عبارتدر .

مفسرین کرامت بر صورت عمومی‌ده نقل ایله بوتون قبائله اسناد ماجری ایتدیکی یوقدر . بوحالده « فقط بیغمبرک ترجمه حالنک اسکی برحوری یمندهکی خولان قبیله‌سنه حصراً عطف‌ایدیور . » دیمکدن نه معنا چیقار ؟

قرآن کریم اطلاق اوزره بیان کیفیت ایتدیکی جهته معامله مذکورنک یالکز بر قبیله‌ده نبوتی کافی اوله جنی امر آشکاردر . او قبیله خولان قبیله‌سندن عبارت اولورسه نه لازم کایر . ؟ هایدی فرض ایدلم که قرآن کریم معنای عمومی دال ایش . بوتقدیره کوره حضرت رسول اکرمک ترجمه احوال‌سنیه‌لرینی یازان اواسکی محررک بوکا مخالفت ایتدی کندی سوزینک بطلانی مستلزم اولور ، براهین قطعیله ایله حجتی ثابت اولان قرآن کریمک بیاننه خلل کلز که بوندن « دوزی » برشی قزانه بیلسون ، مراننه نائل اولسون .

ایشته مرقومک عادتی دائماً بویله‌در . هرهانکی مسئله‌ده قرآن کریمه ویا تواریخ اسلامیه‌یه مخالف اوله‌رق سویلنمش برسوز بولورسه اونی دینه طولایه‌رق اسلامیت علیهنه برحجت قاطعه کی سند اتخا‌ذینه یلته‌نیر ، اوسوزک باطل اولمق احتمالی اصلا حسابه قاتماز . مرقومک بوحرکتلری‌ده یالکز مترجم بی‌وایه‌نک نظر موشکافانه‌لرنده بویوک برحاطه ، درین برامعان آثار باهره‌سندن معدود ، عقل‌سلیم محصولی دیتلمکه شایان اولیور . ومحصا بو حکمت عالییه ! منی هر سوزینک قبولی دین قرنداش‌لرینه ! توصیه ایدیور .

دوقتور دوزینک اتخا‌ذ ایش اولدینی بومسلك ناهموار فوقنده مکابره ومجادله بالباطل تصورینه بوتون اعدای اسلام بریره طویل‌انسه‌لر چاره‌بوله‌مازلر . حریفک انصافنه‌باقک ! قرآن کریمک تصریح ایتدیکی برشی صریح عد ایدیور . صوکراده اوکا مخالف بولدینی برکلامی حجتیه اقامه دلیله لزوم کوریه‌رک قطعی صورتده کوستریور .

اعتساف مذمومده بو مرتبه افراط‌پرور بولنان بر مجادل ایله مناظره‌یه کیرشمک حقا که پک بویوک برتنزلدر . فقط دوقتور عنوانی طاق‌ان ایکی کیمسه‌نک تناصر و توافقی ایله حصوله کلش بر اثرک - هر نه‌یه دائر اولورسه اولسون - بوتون محتویاتی حقائق‌نابته فرض وتوهم ایدمک کوته بیان بد اندیشانی مزلقه ضلالتدن وقایه وظیفه‌سی انسانی بوتزلده مجبور ایدیور . بوشاشقینلر دوشمن‌پرورلر که دوقتور اولمیان بر ذات دوقتورلق سرارینه آشنا اولمادینی کی دوقتورلغه خصصر مساعی ایدن کیمسه‌ده مباحث دینی وحقائق اسلامیه‌دن اونستیده بیگانه‌در . بر آدم مستشرق عد اولمغله‌ده هر شیئه آگاه اوله‌ماز .

بو طرز عجیبه ایقاع جدال و ابراز خصومت ناشر نصرانیت اولان جزویتلرک اعتبار ایش اولدقلمی جدال باطلک‌ده قات قات فوقنده‌در . اونلرک بوبابده کی برنسیب‌لری شوندن عبارتدر : قرآن کریمده بیان بیورولان بر حقیقت‌الرنده کی کتابلرده عیناً مبین اولورسه « بونی قرآن فلان کتابدن آلمشدر ، چونکه اونک عینیدر » دیرلر . اکر اونلرک برنده کی بیان مخالف اولورسه « قرآنک بیانی

واقعه مطابق دکلدر ، زیرا بزم کتابلرمزه مغایردر » دیرلر ، اکر اونلرک کتابلرنده نه اثبات ، نه‌ده نفی ایدلمش دکسه یینه « غیر صحیح‌در ، چونکه بزم کتابلرمزده یوقدر » دیرلر .

علمای اسلام بوقورو ادعایه قارشی اظهار حیرتله « حیوان‌انصافدن مبرا بولنان بر مناظرک دیکرینه مقابل مکابره خصوصتکارانه‌سی ایشه بوقدر اوله‌بیلیر » دیورلر . وکال متانتله‌ده شو حقیقتی اعلان ایدیورلر . بزبیانات قرآنیه‌نک قطعیتنه رسول اکرم افدمن حضرتلرینک تبلیغ بیوردینی کتاب کریمک حفظاً و کتابه تواتر صحیح ایله منقول و از هر جهت مصون اولمسیله برابر (۳) نبوت و رسالتنه براهین باهره‌اقامه ایدیورلر که اونلرک بری - مقدمه‌ده بالاطراف ایضاح اولدینی اوزره - کندیسی اصلا تعلم و تحصیل ایله اشتغال بیورممش بر رجل امی اولدینی حالده علوم اولین و آخرینه آشنا اولمیرلر . بوحال و حقیقته بنه قرآن کریم کتب عهدینه موافق اولدینی اخبارده اونلری تصدیق ، مسکوت عنه قالان برشی بیان ایتدیکی تقدیرده یکی باشند اعلام ایلدیکی کی مخالف بر اخبارده بولندقدنه آنلرده واقع غلط ویا نسیانی تصحیح ایش اوله جنی وارسته اشتباهدر . چونکه او کتابلرک اصللری ضائع اولدقدن یوزلرجه‌سنه صوکرایزلمش ، نشر ایدلمش اولملری قابل انکار دکلدر ، هیچ برینی کاتب وناشرینه اسناد متصل ایله انها ایتک ممکن اوله‌میور . [۴]

بزه قارشی طوراجق معارض اساس مدعا‌مزنی تحکیم ایتمکه اولان دلائل و براهینه طوقه‌جق برسوز بولوب سویله‌ملی ، قانون مناظره دائره‌سنده اعتراض سرد ایتلی‌در . یوقسه اساسی برافوب‌ده تفرعانه عائد باده کویانه سوزلردن برشی قزانه‌ماز . چونکه اثبات نبوت براهینی هر درلو خللدن وارسته اوله‌رق ، هیچ بر مقدمه‌سی قدح

(۳) بوحقیقت « مسترستوبارت » ک « اسلام ومؤسسی » نام اثرینک ۸۷ نجی صفحه‌سنده عیناً اعتراف اولدینی کی یینه اونک افاده‌سنه نظراً اسلامیتک بویوک ، اک حاذق واک ماهر دشمنی اولان « مویر » کده انکاره مجال بوله‌مادینی بر امر قطعیدر . ایشه بولنده قرآن کریمک وحی ربانی اولمسنده تردد ایدیورلر سه‌ده تبلیغ اولدینی کی قالمش ، اصلا قلم قارشمش اوندن بشقه کتاب مقدس اولمادینی جزم ایدیورلر .

[۴] اناجیل اربعه‌نک یکدیگرینه مابیت کامله‌سی حسیله درجه مؤتقی‌لری بیاندن مستغنی‌در . تورات نامنه حضرت موسایه منسوب اسفار خسه‌ده « عزرا » نام کاهن طرفندن یازیلوب نشر اولمشدر . چونکه هیکل معروفده مودوع بولنان بوتون کتب وامانات اسرائیلیه بختنصر استیلا‌سنده محو و اتلاف اولدینی علمای یهودک کندی اعتراف‌لریله ثابت ومعلومدر . عزرا ایسه ۱۵ نجی واسطه ایله جناب هرונה منتسب عد اولمغله‌در . یازدینی اسفار خسه‌ده حضرت موسانک وفاتی ومؤخرأ جریان ایدن وقائع اسرائیلیه‌ی محتوی بر تاریخ کتابیدر . ایچنده برطاقم احکام شرعیه بولمغله بزجه مصدق اولان تورات شریفک عینی اولمق لازم کلز . دیمک اولور که جناب عزرا متفرق بر حالده بولنان یکدیگرینه مابین کتابلری تصحیح ایله اسفار معلومه‌ی میدانه قومشدر . کاتب و کاهن عنوانلریله معروف ، نبوتی مشکوک اولان عزرانک کتب سالفه‌نک خطالری تصحیح ایتک صلاحیتی حائز بولندینی تسلیم ایدن علمای اهل کتاب رسالت جلیله‌لری براهین قطعیله ایله نبوت بولان نبی ذیشان افندی‌رک بو صلاحیتی عدم تسلیمده پک بویوک انصاف‌لری ابراز ایش اولیورلر . فقط غرض اوله بر مرصدر که انسان ایله قبول حق آره‌سنه حائل عظیم اولمغله‌در .

مسلمانان قدیم فردک حاکمیتی ایله جماعتک حاکمیتی

کچن نسخه دن مابعد

وقتا که دائرة فتوح توسع ایدرک مسلمانانک پک اوزاقلرده کی مملکتلره قدر یاییلدی ؛ وقتا که احکام شریعتک حافظلری ، راویلری ارضک مختلف نقطلرینه داغیلدی ؛ بر طرفدن لوازم مدنیه واجتماعیه نک آرتسی ، دیگر طرفدن معاملاتک تشعیله عربک غیر اولان اقوامک اسلامه دخولی یوزندن شئون وحادثاتک تجدد ایسی کی اسباب دائرة قضایی طبیعیله توسیع ایتدیکی ایچون احکام شریعتک تشته اوغرامسندن ، هر کسک قضا وافتایه قالدیشمی کی بر اختلال شرعیکنک ظهورندن قورقوله رق ایکی مهم ایشه احتیاج کورلدی که برنجیسی شریعتک کتابلره یازلق صورتیله ضبط وتدوینندن ؛ ایکنجیسی احکام معاملاتده تحدت ایدن مسائلی قوانین شرعه تطبیق ایدد بیلیمک ایچون اصول شریعتک تفریغه خادم بر طاقم قواعد وضعندن عبارت ایدی .

ظنمه کوره بو ایکی امر مهمه اولان احتیاجی هر کسندن اول حس ایدن خلیفه عادل عمر بن عبدالعزیز اولمشدر که برنجی احتیاجی بر طرف ایتک ایچون کبار تابعیندن قرن اول هجرتک صوکلرنده کبار تابعیندن زهرییه حدیثی دفترلره یازدرق مملکتلره داغیتدی امرینی ویرمش ، زهرییه ده بواصری انفاذ ایتشدر . نته کیم وقعه هر کسک معلومیدر . ایکنجی احتیاجه کلنجه ، خلیفه اموی بونکده فرقه وارمش ایسه ده تأمین کنیدیسندن صوکره کلن ائمه مجتهدینه قالمشدر . اوت ، امام مالک بن انس او یله روایت ایدیور که عمر بن عبدالعزیز « انسانلر آره سنده نه قدر فجور حادث اولورسه او قدر مسائل قضا تحدت ایدر .» دیر ایمش .

بو مهمه بی عمر بن عبدالعزیز ادراک ایتش اولدینی کی مالک ، شافعی ، ابو حنیفه ، احمد بن حنبل ایله داود ظاهری کی زمان حاضرده هیچ اربابی قالدیان دیگر بر طاقم مذاهبک اماملری ، کذلک زید بن علی ، جعفر صادق کی مذهبلی حالا پایدار اولان ائمه شیعیه ده ایشی اکلاقلری ایچون سنت رسولک دفترلره ، کتابلرده ضبط وتدوینیه اکتفا ایتیه رک بیان وتفصیله ، تفریع وترتیبه اولان احتیاج قطعی کی کوردیلر ؛ کتاب وسننده کی اصول شریعتیه نظر اعمان ایله باقرق اورادن بر طاقم احکام چیقاردیلر ؛ صوکره مذهبلینک ، اصوله اجتهادلرینک قواعدینه کوره او احکامی توسیع ، ترتیب ، تدوین ایلدیلر که اصول کتابلرنده مصرح اولان بو مباحثی هر بریکز بندن اینی بیلدیکنکز ایچون ایضاحات ویرمه یه قالدیشما یورم . بو صورتله قوانین شرعی اجتهادلرینک ، سعیلرینک مساعد اولدینی مرتبه ده ضبط ایتدیلر . بناء علیه هر مذهبک کتابی اربابنک بو کونه قدر دستور اتخاذا ایلدیکی بر شریعت اولدی .

بز بو بویوک اماملرک ادا ایتش اولدقلری خدمت جلیله بی اوزون اوزادی یه ثنا ایده جک دکلر . ذاتاً بونلرک ملتیه ، شریعتیه ایتدکلری خدمتک عظمتیه مقیاس اوله رق یالکنز شونی سویلامک کافیدر که : افتا وقضا مرتبه بلندی علم دینه ، سنت رسوله وقوفنی ادعا

وتعرضه اوغرامیه رق صحت ومتانتی محافظه ایتدکجه اورتیه آتیلان سوزلر هب افسانه در ، سفسطه دن بشقه برماهیت احراز ایده مزلر .
ینه او دیور :

« الله « تعالی شانه » ایله مادون الوهیتلر آره سنده موجود مناسبانه کلنجه ؛ بونلری اونک قیزلری زعم ایدیورلردی . فضله اوله رق بومادون ، الوهیتلر « جناب » اللهک تحت امرنده ایدیلر . بوالوهیتلر حکم سوررلردی ، فقط حکمداری طرفندن کنیدیسنه اقتدار ویریلن والی ولایت کی حکم سوررلردی وانسانلر ایله الله « تعالی » آره سنده واسطه تشکیل ایدرلردی .»
« مادون الوهیتلر » دیدیکی بالجمله آلهه باطله ، اصنام وسائر دینه شاملدر . فقط جناب حقک « حاشا » قیزلری اولوق اعتقاد باطلی بالکنز ملائکه حقنده شایع ایدی . [« وجعلوا الملائکه الذین هم عباد الرحمن انا . اشهدوا خذتهم ..... » نظم شریفی اونلرک بواقترای عظیملرینی حکایه وابطال ایتدکده در .] جنلره ذاتاً طوغرودن طوغرویه عبادت اولنه ازدی . دوزی نک یوقاریکی ادعاسی خلاف حقیقتدر . مرقوم « جن » تعبیرنک بالخاصه اونلرک متمردلری اولان ، اغوای عباده ساعی بولنان شیاطینه ده اطلاق اولدینتی بیلمدیکی جهته بوتومه قالمشدر . شیاطینه عبادت ایتلری ایسه حقیقتی اوزره اولیوب بلکه اونلرک تسویلاتنه متابعتله عبادت اصنامه انهما کلرندن عبارتدر . من القديم ناسی بترستلکه سوق ایدن اونلر دکلریر ؛ حتی دوزی نک دیدیکی کی بتلردن صدا ایشیدیلدیکی امر واقع ایسه اوده اونلرک بالذات یاخود سندن واسطه سیله ایقاع ایتدکلری اغوایات قیلندن برشی اوله جنی درکاردر . « وانه کان رجال من الانس یعوذون برجال من الجن فزادوهم رهقا » نظم جلیلی مفادنجیه دور جاهلیته عربلر جنلردن استمداد ایدرلردی ، اثنای سفرلرنده مخوف یرلرده بیتوت ایده جکلری زمان « بوواینک سیدینه سفهانک شرندن استماذه ایدرم » دیرلردی .

ملائکه کرامی معبود اتخاذا ایلدکلری ده استعیذبالله « ویوم یحشرهم جمیعاً ثم یقول للملائکه اهؤلاء ایاکم کانوا یعبدون . قالوا سبحانک انت ولینا من دونهم بل کانوا یعبدون الجن اکثرهم بهم مؤمنون » نظم کریمی ایله ثابتدر . معنای شریفی : ذکر ایله اول کونی که رب ذوالجلال کافه مشرکینی حشر وجمع ایدوب - کنیدیلرینی تفریع وتبکیت ، توقع ایتدکلری شفاعتدن اقباط ایچون - ملائکه یه خطاباً بیوره جق که : بونلر سزه می حصر عبارت ایدیورلردی ؛ جواباً دیه جکلر : ای رمز ! بز دائماً سنی تقدیس ایدرز ، شریکدن تره کی بیلیرز ، بز ولیمز الحبق ذات الوهیتکدر . مشرکله موالاتمز ، اونلری عبادتمزه دعوت ایتدیکنز یوقدر . کنیدیلری ماسوی اللهه عبادت خصوصنده شیاطینه مطاوعت ایتدکلریچون علی الحقیقه اونلری معبود اتخاذا ایتش اولیورلر . ناسک اکثریسی بزه دکل ، اونلره ایمان وانقیاد ایدیورلردی . [آله اتخاذا اولنلر ایچندن ملائکه نک بوخطابه معروض قلملری اونلرک خطابه حائز صلاحیت اولسی ، هیاکل واصنامه عبادتدن مقصد باطل ارواح علویه یه تقرب اولدیغندن عبادت ملائکه اصل و مبداء شرک بولنسی حکمتیه مبنی اولوق کرکدر] (بیضاوی)

مناسرتلی اسماعیل حق